

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ S/2 (6) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Saparbaev Bunyod Khurrambek ogli

KHIVA (KHOREZM) STATE AS AN ACTIVE AGENT:

DIPLOMACY, ECONOMY, AND RUSSIAN INTERACTION, 1806–1825 10-22

Rahmatilloev Nusratillo

BUXORO AMIRLIGI VA QO‘QON XONLIGI O‘RTASIDAGI SIYOSIY

JARAYONLARNING QO‘QON XONLIGI TARIXSHUNOSLIGIDA YORITILISHI..... 23-27

Sattarov Akram Madaminovich

TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTI..... 28-33

Джаббаров Юлдуз Джуманиязовна

ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ

В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УЗБЕКИСТАНА 34-38

Boyto‘rayev Sirojiddin Usmon o‘g‘li

SURXONDARYO VILOYATI MUZEYLARI VA TURIZM SALOHİYATINING

SHAKLLANISHIDA: TERMIZ O‘LKASHUNOSLIK MUZEYINING O‘RNI 39-43

Qobulova Gulzoda Maxsud qizi

O‘RTA ASR MANBALARINI RAQAMLASHTIRISHNING ILMIY ZARURATI

VA KONSEPTUAL ASOSLARI..... 44-49

Qudratillayev Parviz

KONFUTSIYLIK TA‘LIMOTIDA IJTIMOIIY HIMOYA MASALALARI 50-53

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Юлдашева Надира Викторовна

НОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ ПРЕВЕНТИВНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ

ЗАКУПОК В УЗБЕКИСТАНА: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ И ПРАВОВЫЕ НОВАЦИИ 54-63

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Saifnazarov Ismail Saifnazarovich

MAHALLA – O‘ZBEK JAMIYATINING TARIXIY MEROSI,

MAMLUKAT TINCHLIGI VA RAVNAQINING ASOSIY POYDEVORI 64-69

G‘ulomov Abdullo

MAHMUD LOMISHIYNING “TAMHID” ASARIDA IMOMAT BORASIDAGI

QARASHLAR TAHLILI..... 70-76

Axmedov Xamdam Alikulovich

XALQARO EKOLOGIK ADOLATNI TA‘MINLASHDA TRANSCHEGARAVIY MAS‘ULIYAT,

“UMUMIY VA DIFFERENTIALLASHGAN JAVOBGARLIK” MUAMMOLARI 77-81

Raxmonov Shohzod Husan o‘g‘li

YOSHLAR AXLOQIY TAFAKKURI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA

NURONIYLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI..... 82-85

<i>Oripov Shuxratjon Orip o'g'li</i> RAHBAR KADRLAR MA'NAVIY QIYOFASINING IJTIMOIIY-FALSAFIY MODEL.....	86-93
<i>Jomuradov Ikrom Ilxom o'g'li</i> IMMANUEL KANT FALSAFASIDA NOUMENAL ERKINLIK VA FENOMENAL DETERMINIZMNING ANTINOMIK TABIATI: TRANSCENDENTAL KONTEKSTDA TAHLIL	94-98
<i>Safarov Akbar Isoqulovich, Ziyotova Adolat Ergashovna</i> EKOLOGIK MADANIYAT YUKSAKLIGI, HUQUQIY ONG VA TABIAT-JAMIYAT INSONNING UZVIY BOG'LIQLIGI	99-103

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Musayev Akmalbek Ibragimdjaniyovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK DIPLOMATIK DISKURSIDA EVFEMIZATSIYA VA YUMSHATISH STRATEGIYALARINING LINGVOPRAGMATIK TAHLILI	104-110
<i>Bazarov Zokir Mehrikulovich</i> A.QODIRIYNING "O'TKAN KUNLAR" ROMANI TARJIMALARIDA LINGVOKULTUROLOGIK KOMPETENSIYA KOMPONENTLARINING IFODALANISHI	111-114
<i>Kuchiyev Malik Abdumannonovich</i> ILOVA QURILMA TARKIBIDAGI FRAZEOLGIK BIRLIK LARNING STILISTIK FUNKSIYALARI	115-120
<i>Абдуллаева Парвина Толибжоновна</i> ТЕМПОРАЛЬНЫЙ ОБРАЗ В ИСПАНСКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ПАРЕМИОЛОГИИ.....	121-123
<i>Ismoilova Fotima</i> ISAJON SULTONNING "BILGA XOQON" ROMANIDA TO'QIMA OBRAZ LARNING BADIY VAZIFASI	124-129
<i>Eshqulov Sunnat</i> PESHLAVHALARNING TIL XUSUSIYATLARI VA IMLO MUAMMOLARI XUSUSIDA.....	130-134

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Yo'ldoshev Azizjon Ergash o'g'li</i> OMMAVIY ISHTIROK DARAJALARINI ANIQLASHNING AYRIM HUQUQIY MASALALARI	135-139
<i>Sagindikov Maxset Djubaktanovich</i> CONSTITUTIONAL AND LEGAL ESSENCE OF COOPERATION BETWEEN COUNCILS OF PEOPLE'S DEPUTIES AND CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS	140-147
<i>Rajabov Umrbek Ravshanbekovich</i> OILA-TURMUSH MUNOSABATLARI DOIRASIDAGI JINOYAT LARNI BARTARAF ETISHDA PROFILAKTIKA INSPEKTORLARI FAOLIYATINING KRIMINOLOGIK MEKANIZMLARI	148-152
<i>Bekov Ixtiyor Rustamovich</i> KONSTITUTSIYAVIY ODIL SUDLOVNI ILM VA TA'LIM BILAN UYG'UN RIVOJLANTIRISH MASALALARI	153-157
<i>Хайдарова Хилола Анваровна</i> МЕЖДУНАРОДНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ РЕСПУБЛИКА УЗБЕКИСТАН И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНОГО ДИАЛОГА	158-164

<i>Ahmedov Islom Baxtiyor o'g'li</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA RAQOBATBARDOSH PROFESSIONAL VA ZAMONAVIY KADRLARNI TAYYORLASH: MAQSAD VA VAZIFALAR	165-168
<i>Fayzulloev Shohijaxon Jobirovich</i> JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZOLIK BOSQICHIDA SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH MASALALARI	169-176
<i>Turgunboeva Mamura</i> SOME ISSUES OF COPYRIGHT PROTECTION ON THE INSTAGRAM SOCIAL NETWORK	177-181
<i>Mamataliyeva Shahnoza Xushmamat qizi</i> JINOYAT PROTSESSIDA XAVFSIZLIK CHORALARI QO'LLASH JARAYONIDA ISBOT QILISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	182-192
<i>Shokirova-Inomjonova Mashhuraxon G'ayratjon qizi</i> IJTIMOIY SOHA TUSHUNCHASINING NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI	193-196
<i>Turayeva Dildora Iskandarovna</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARINING JAMOAT XAVFSIZLIGIGA OID FAOLIYATINI AXBOROTLAR BILAN TA'MINLASHNING TURLARI, SHAKLLARI VA BUGUNGI KUNDAGI HOLATI	197-206
<i>Абдужаппоров Шахбоз Музаффар ўғли</i> ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАССЛЕДОВАНИЯ КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИЙ	207-215
<i>To'rabayeva Ziyoda Yakubovna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VOYAGA YETMAGANLARNI JINOIY JAVOBGARLIK VA JAZODAN OZOD QILISHGA DOIR QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH	216-227
<i>Abdusamiyeva Dilrabo Abduvaxob kizi</i> THE ROLE OF THE PENITENTIARY SYSTEM IN THE RESOCIALIZATION OF PERSONS RELEASED FROM PENAL INSTITUTIONS	228-233
<i>Bekmirzayeva Umida</i> DAVLAT ISHTIROKIDAGI AKSIYADORLIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARIDA SUN'IY INTELLEKTNI A'ZO-MASLAHATCHI SIFATIDA JORIY ETISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA ISTIQBOLLARI	234-237
<i>Суннатиллаева Сарвиноз</i> НАДЛЕЖАЩАЯ ПРАВОВАЯ ПРОЦЕДУРА В ПРОИЗВОДСТВАХ ПО ДЕЛАМ О КОНКУРЕНЦИИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ И УЗБЕКИСТАНЕ	238-244
<i>Mardonova Gulsanam Bahodir qizi</i> GIYOHVANDLIK VOSITALARINING VIRTUAL OLAMDA SOTILISHI, NARX SHAKLLANISHI, HUQUQIY BAHOLASH VA EKSPERTIZA MUAMMOLARI	245-252
<i>Isoqov Habibilla Jakparaliyevich</i> PUL YUVISHGA QARSHI KURASHISH SOHASIDAGI XALQARO VA MINTAQAVIY TASHKIOTLAR, ULARNING FUNKSIYA VA VAZIFALARI.....	253-261
<i>Хван Леонид Борисович, Гулимова Зилола Шухратовна</i> ЦИФРОВИЗАЦИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ	262-268
<i>Kdirbaeva Altinay Maksetbaevna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA XOTIN-QIZ XODIMLAR FAOLIYATIDA XIZMAT INTIZOMI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	269-275

<i>Zinelbaev Baxitjan Qublan o'g'li</i> YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MA'MURIY-HUQUQIY MEKANIZMLARNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI (O'ZBEKISTON TAJRIBASI)	276-281
<i>Xo'jayeva Malohatxon Fozilxo'ja qizi</i> MA'MURIY Hujjatni tushunish va qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari	282-286
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARI – TADBIRKORLIK SUBYEKTI SIFATIDA	287-295
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Rustamov Ilkhom Tursunovich</i> DIDACTIC POTENTIAL OF THE LINGUOPRAGMATIC APPROACH IN TEACHING SMALL-GENRE TEXTS	296-300
<i>Kaypnazarov Srajatdin Gayratdinovich</i> «ELEKTR BO'LIMI» BO'YICHA RAQAMLI TA'LIM MUHITINI YARATISH: QORAQALPOG'ISTON MAKTABLARI MISOLIDA.....	301-307
<i>Bozorov Zokir, Axtamaliyev Shamshod, Karimov Dilshod, To'rayeva Lobar</i> VEKTORLAR ALGEBRASINING ELEMENTAR MASALALAR YECHISHGA TATBIQI	308-315
<i>Abduraxmonova Tuxtapashsha Rustamovna</i> IONLI POLIMERLANISH REAKSIYASINI O'QITISHDA 3D VA VIRTUAL TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	316-322
<i>Yaxshilikova Nargiza</i> BLENDED LEARNING STRATEGY IN TEACHING ENGLISH	323-327

Received: 30 January 2026
Accepted: 15 February 2026
Published: 28 February 2026

Article / Original Paper

IMPROVEMENT OF LEGISLATION ON THE EXEMPTION OF MINORS FROM CRIMINAL LIABILITY AND PUNISHMENT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Turabaeva Ziyoda

Lecturer of the Department of Criminal law,
criminology and anti corruption
Tashkent State University of Law
E-mail: saarlandesziyoda@mail.ru

Abstract. The article is devoted to improving the norms of the legislation of the Republic of Uzbekistan on the exemption of minors from criminal liability and punishment, analyzes the legislation of developed foreign countries, and develops proposals for national legislation. In particular, the theoretical and practical significance of the juvenile probation institute, the role of the juvenile justice institute and the possibilities of its implementation, and the improvement of legislation on exemption from liability and punishment due to the expiration of the statute of limitations for prosecution and the execution of punishment.

Also, the theoretical and practical aspects of exemption from liability and punishment due to the expiration of the statute of limitations for prosecution and punishment, the juvenile justice institute, the possibilities of this institute based on international law were analyzed, and a comparative analysis of the criminal legislation of the Russian Federation (Article 94 of the Criminal Code), Kazakhstan (Article 88 of the Criminal Code), Kyrgyzstan (Article 111), Azerbaijan (Article 91 of the Criminal Code), Georgia (Article 99 of the Criminal Code), and Armenia (Article 99 of the Criminal Code) regarding exemption from liability and punishment due to the expiration of the statute of limitations for prosecution and punishment was conducted.

Keywords: juvenile justice, criminal prosecution and sentence execution, juvenile probation institute, exemption from liability and punishment.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VOYAGA YETMAGANLARNI JINOIY JAVOBGARLIK VA JAZODAN OZOD QILISHGA DOIR QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH

To'rabayeva Ziyoda Yakubovna

Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoyat huquqi, kriminologiya va
Korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrası
katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada O'zbekiston Respublikasi qonunchiligining voyaga yetmaganlarni jinoiy javobgarlik va jazodan ozod qilishga oid normalarini takomillashtirishga bag'ishlangan bo'lib, rivojlangan xorijiy mamlakatlar qonunchiligi tahlil qilinib, milliy qonunchilikka takliflar ishlab chiqilgan. Xususan, yuvenal probatsiya institutining nazariy va amaliy ahamiyati, yuvenal yustitsiya institutining tutgan o'rni va joriy etish imkoniyatlari, javobgarlikka tortish va jazoni ijro etish muddati o'tib ketganligi munosabati bilan javobgarlikdan va jazodan ozod qilishga oid qonunchilini takomillashtirishga bag'ishlangan.

Shuningdek, javobgarlikka tortish va jazoni ijro etish muddati o'tib ketganligi munosabati bilan javobgarlikdan va jazodan ozod qilish, yuvenal yustitsiya institutining nazariy va amaliy jihatlari, mazkur institutning imkoniyatlari xalqaro qonunchilik asosida tahlil qilinib, javobgarlikka tortish va jazoni ijro etish muddati o'tib ketganligi munosabati bilan javobgarlikdan va jazodan ozod qilishga oid Rossiya Federatsiyasi (JK 94-m.), Qozog'iston (JK 88-m.), Qirg'iziston (111-m.), Ozarbayjon (JK 91-m.), Gruzziya (JK 99-m.), Armaniston (JK 99-m.) jinoyat qonunlari

qiyosiy tahlil qilinib, JK XVI bobiga voyaga yetmagan shaxsni javobgarlikka tortish va jazoni ijro etish muddati o'tib ketganligi munosabati bilan javobgarlikdan va jazodan ozod qilishga oid taklif berilgan.

Kalit so'zlar: yuvenal yustitsiya, jinoiy javobgarlikka tortish va jazoni ijro etish muddati, yuvenal probatsiya instituti, javobgarlikdan va jazodan ozod qilish.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI2Y2026N34>

Zamonaviy yuridik adabiyotlardagi eng muhim masalalardan biri sodir etilgan jinoyat uchun jinoiy javobgarlik va jazodan ozod qilish muammosidir. Muayyan vaziyatlarda mahkumni axloqan tuzatish va jinoyatlarni oldini olish maqsadlariga jazoni amalda o'tattirmasdan ham erishish mumkin. Hukmni ijrosini davom ettirish esa huquqbuzarni tezda jamiyatga qaytarish vazifasi bilan (ijtimoiylashtiruv vazifasi bilan) ziddiyatga kirishishi mumkin. Jinoiy javobgarlik va jazodan ozod qilish institutining mavjudligi, ma'lum darajada, mahkumlarni axloqan tuzalishini rag'batlantiradi. Voyaga yetmaganlarni jinoiy javobgarlik va jazodan ozod qilish alohida e'tibor talab qiladigan ayrim xususiyatlarga ega. Javobgarlik va jazoga tortishning muddatini voyaga yetmaganlar uchun alohida institut sifatida ajratib chiqarish hozirgi kunda ayrim davlatlar qonunchiligida mavjud va ayrimlarida umumiy asoslarda qo'llanilishini kuzatish mumkin.

Jazoni ijro etish muddati o'tib ketganligi munosabati bilan jazodan ozod qilish sobiq Ittifoq davrida 1918-yilgi "Muddatidan oldin jazodan ozod etish" haqidagi qarorida ozodlikdan mahrum qilish jinoyatini o'tashdan muddatidan oldin ozod etish belgilangan.[1] Keyinchalik 1922, 1926-yillardagi SSSR va sobiq Ittifoq respublikalarining 1958-yildagi jinoyat qonunlari, 1960-yildagi RSFSR Jinoyat kodeksida ham ayblov hukmini ijro etish muddati o'tganligi munosabati bilan jazodan ozod qilish shakli mavjud bo'lgan. [2] 1994-yilda O'zbekiston Jinoyat kodeksi qabul qilinib, uning XIII bobi "Jazodan ozod qilishning turlari" deb nomlandi va jazoni ijro etish muddati o'tib ketganligi munosabati bilan jazodan ozod qilish alohida normada jazodan ozod qilishning mustaqil shakli sifatida belgilandi.

Muddat institutini kam o'rganilgan deb atash qiyin, unga *G. F. Shershenevich, I. Y. Engelman, Ye. V. Vaskovskiy, O. S. Ioffe, M. A. Gurvich, B. B. Cherepaxin, M. Ya. Kirillova* va boshqalar kabi sivilistika va protsessual fan klassiklarining asarlari bag'ishlangan. Shu bilan birga, yetarli miqdordagi tadqiqotlarga qaramay, qonun chiqaruvchi tomonidan muddat o'tganligi sababli sud muhokamasini tugatishning zamonaviy mexanizmi doirasida muddatlarning qaysi konsepsiyasi amalga oshirilganligi haqidagi asosiy masala hanuzgacha hal etilmagan.

Javobgarlikka tortish muddatlariga jinoyat sodir etilgan vaqtdan boshlab, dastlabki tergov muddati, jinoyat ishi prokurorda ayblov xulosasi tasdiqlanishi uchun bo'lgan vaqt, jinoyat ishi sudda ko'rib chiqilib hukm o'qilgan vaqt, hukmga nisbatan apellatsiya shikoyati keltirilib, shikoyat apellatsiya instansiyasida ko'rilgan vaqt va hukm apellatsiya sudlov hay'ati tomonidan ko'rib chiqilib qaror (ajrim) qabul qilingan vaqt oralig'i kiradi. Agar sud hukmiga nisbatan apellatsiya shikoyati keltirilmasa, javobgarlikka tortish muddati jinoyat sodir etilgan kundan boshlab hukm qonuniy kuchga kirgan kungacha hisoblanadi.

Javobgarlikka tortish muddatining o'tib ketganligi deganda, jinoyat sodir etilgan paytdan boshlab, qonunda belgilangan muddatlarning o'tib ketganligi tushuniladi. Ushbu muddatlar o'tib ketganidan keyin shaxs javobgarlikdan shartsiz ozod etilishi lozim. Javobgarlikka tortish muddatiga ham jinoyat aniqlangan va jinoyat ishi qo'zg'atilgan paytigacha bo'lgan vaqt, ham uni qo'zg'atgandan boshlab hukmning qonuniy kuchga kirgan

paytigacha bo'lgan vaqt kiradi. JPK 84-moddasiga muvofiq, jinoiy javobgarlikka tortish muddati o'tgan bo'lsa, shaxsning jinoyat sodir etilishida aybliligi to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishi tugatilishi lozim. Jinoiy javobgarlikka tortish muddatlarining o'tishi bilan bog'liq bo'lgan vaziyatlar aybdorlik haqidagi masalani hal qilmasdan jinoyat ishini tugatish uchun asos hisoblanadi. Bunda, jinoiy javobgarlikka tortish muddatlari sud muhokamasi davomida tugasa, sudlanuvchi sud zalida jazo tayinlamasdan ozod qilinadi va bu haqda qaror qabul qilinadi (JPK 474- moddasi). Boshqacha so'z bilan aytganda, tugallanish payti sud muhokamasiga emas, balki JK 64-moddasi 1-qismida belgilangan muddatlarga bog'liq bo'ladi. Jinoyatning og'irligidan qat'i nazar uni sodir etgan shaxslarni shuncha vaqt o'tganidan so'ng jinoiy javobgarlikka tortishning maqsadga muvofiq emasligi jazoning maqsadidan kelib chiqadi. Jinoyat sodir etilgandan keyin qanchalik ko'p vaqt o'tsa, jazo maqsadining samarasi shunchalik kam bo'ladi, chunki aybdor shaxs shu vaqt mobaynida o'zining xulq-atvori bilan o'zining o'zgarganini isbotlaydi, muayyan jinoyat-huquqiy choralarni qo'llash esa axloqan tuzatish maqsadini emas, balki ilgari sodir etgan jinoyati uchun o'ch olish bo'lib qolardi.

V.N. Donodovning ta'kidlashicha, muddat o'tib ketganligi sababli jinoiy javobgarlik va jazodan ozod instituti qadimgi Rim imperiyasi davridayoq qo'llanilgan. [3] Yuridik adabiyotlarda haqli ravishda ta'kidlanganidek, "tan olishga to'g'ri keladiki, agar jinoyat huquqida ko'p yillar oldin sodir etilgan jinoyatlar to'g'risidagi ishlarni yuritishni tugatishning qonuniy imkoniyati bo'lmaganida edi, huquqni muhofaza qilish organlari ko'p jihatdan, hatto o'zining huquqiy va ijtimoiy ahamiyatini butunlay yo'qotgan jinoyat ishlarini tergov qilish zaruriyatiga duch kelgan bo'lar edilar". [4]

R.S.Altiyev esa javobgarlikka tortish muddatining qo'llanmasligi jinoyat ishini yuritishga oid protsessual harakatlarni amalga oshirish bilan bog'liq muammolarni ham keltirib chiqaradi, deb hisoblaydi. Muddatlarning o'tishi qilmishning ijtimoiy xavflilik ahamiyatini kamaytirib, jinoyat sodir etgan shaxsning ayblilik masalasini aniqlashda dalillar bazasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ya'ni, guvohlar ko'rsatmalarini to'liq eslay olmasligi, ashyoviy dalillarning buzilishi yoki yo'q bo'lib ketish xavfi mavjudligi, ekspert tekshiruv uchun namunalar olishda vujudga keladigan muammolarning mavjudligi va boshqalar. Vaqt jinoyat ishi yuzasidan to'liq va har tomonlama tergov harakatlarini olib borish, shuningdek, jinoyat sodir qilishda gumonlanayotgan yoki ayblanayotgan shaxs hamda sudlanuvchining aybini inkor qilib bo'lmas maqbul dalillar bilan isbotlashda jiddiy muammolar keltirib chiqaradi. Bu faqat kriminalistika yoki jinoyat-protsessual huquqi muammolari emas. Ularni hal qilishda sohalararo yechim topish lozim, deb ta'kidlaydi. [5]

Sh.Berdiyevning fikricha, jinoiy javobgarlikka tortish va jazoni ijro etish muddatlarini belgilash inson huquqlari buzilishining oldini olishga, jinoiy javobgarlikdan doimiy qo'rquvda yashash imkoniyatini bartaraf etishga xizmat qiladi. [6] *B. Murodovning* nuqtai nazaridan esa jinoyat sodir etgan shaxsni javobgarlikka tortish muddatlari o'tib ketganligi sababli javobgarlikdan ozod qilish unchalik to'g'ri institut emas. Zero, mazkur shaxs sodir etgan jinoyati uchun o'z aybini tan olmasdan, yetkazilgan zararni qoplamaydi va eng muhimi — qilmishiga pushaymon bo'lmaydi. [7] *F.M. Muhitdinovning* fikricha, surishtiruvchi, tergovchi yoki prokuror tomonidan bunday qarorning qabul qilinishi ish bo'yicha haqiqatning to'liq aniqlanmasligiga olib kelishi mumkin. Bu holatda jinoyat protsessi o'z maqsadiga erishdi, deb bo'lmaydi. [8] Jinoiy javobgarlikka tortish muddatining o'tib ketishi, umumiy huquqiy tizimda ko'plab holatlarda jinoyatchilarning jazodan qochishi imkoniyatini yaratadi. Bu holatda,

jinoyatlarning jiddiyligi, jamiyatga ta'siri, jabrlanuvchining holati va boshqa omillar hisobga olinishi kerak. Shu munosabat bilan jinoyat va jinoyat huquqi nazariyasida jinoyat ishini tugatishning "shaxsni javobgarlikka tortish muddatlarining o'tishi" kabi asosi to'g'risida hanuzgacha yagona fikr shakllanmagan. Shunday qilib, javobgarlik va jazodan ozod qilish institutlari jinoyat huquqining insonparvarlik, adolatlilik va maqsadga muvofiqlik prinsiplarini amalda ro'yobga chiqaradi. Bu nafaqat huquqiy tizimning jazolovchi qismi, balki ijtimoiy-tarbiyaviy vazifalarni ham bajaradi. Mazkur institutlardan oqilona va qonuniy foydalanish jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish, aholi farovonligini oshirish, jinoyatchilikni kamaytirish va fuqarolarning davlatga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi. Jinoiy javobgarlik va jazoga tortish muddatining o'tishi institutining moddiy-huquqiy asoslari sodir etilgan jinoyatning ijtimoiy xavfliligi uzoq vaqt o'tgandan keyin kamayishi, shuningdek o'zining qonunga itoatkor xulq-atvori bilan uzoq vaqt davomida tuzalganligini isbotlagan shaxsning ijtimoiy xavfliligi yo'qolishi hisoblanadi.

Javobgarlikka tortish muddatlarining o'tib ketganligi munosabati bilan javobgarlikdan ozod qilish masalasi dastlabki tergov bosqichida, agar jinoyat ishi qo'zg'atilgan bo'lsa, surishtiruvchi, tergovchi, prokuror tomonidan javobgarlikka tortish muddatining o'tib ketganligi munosabati bilan shaxsning jinoyat sodir etilishida aybliligi to'g'risidagi masalani hal qilmay turib jinoyat ishini tugatish to'g'risidagi qarori asosida tugatiladi. Agar jinoyat ishi qo'zg'atilmagan bo'lsa, JPKning 333-moddasi tartibida jinoyat ishi qo'zg'atish rad etiladi. Javobgarlikka tortish muddati jinoyat ishi sudga ko'rilayotgan vaqtda o'tib ketgan bo'lsa, sud tomonidan ajrim bilan tugatiladi. Agar gumon qilinuvchi, ayblanuvchi yoki sudlanuvchi javobgarlikka tortish muddatining o'tib ketganligi munosabati bilan jinoyat ishining tugatilishiga e'tiroz bildirsayoki o'zini aybsiz deb hisoblasay, shaxs JKning 64-moddasi qoidalariga asosida javobgarlikdan ozod qilinmaydi, bunday holda jinoyat ishi tugatilmaydi, jinoyat ishi umumiy tartibda ko'rib chiqilib, shaxsning aybdorlik masalasi hal qilinib, shaxs aybdor deb topilsa, unga nisbatan jazodan ozod qilish instituti qo'llanadi, agarda shaxs aybi isbotlanmasa, u reabilitatsiya qilinadi.

Jinoiy javobgarlik va jazodan ozod qilishning ushbu turining ahamiyati:

- 1) uni qo'llash huquqini qo'llovchi organlar uchun majburiydir;
- 2) ozod qilishning ushbu turini qo'llash har doim ham shaxsni va uning ijtimoiy xavflilik darajasini aniqlash bilan bog'liq emas.

M. Usmonaliyev jazoni qonunda belgilangan muddatda ijro etilmay qolishining sabablari turli-tuman bolishi mumkinligini, masalan, mahkumning og'ir kasal bo'lib qolishi, tabiiy ofat, yer qimirlashi, sel bosishi, yong'in tufayli hujjatlarning nobud bo'lishi, hujjatlarni yo'qotib qo'yish, ayrim xizmatchilarning o'z xizmat vazifasiga loqaydlik bilan munosabatda bo'lishi va hokazolar bilan bog'lab tushuntiradi. [9] O'zbekiston Respublikasi JK 69-moddasida nazarda tutilgan jazoni ijro etish muddatlari asosiy va qo'shimcha jazolarga bog'liq bo'ladi. Ayrim mualliflar qonunda ko'rsatilgan muddatlarning o'tishi bilan ayblov hukmining asosiy va qo'shimcha jazoga oid qismi to'liq ijro etilmaydi, deb hisoblaydilar. [10] *Sh. Niyazov*ning fikriga ko'ra, yuqorida keltirilgan fikr asoslidir. *Sh. Niyazova* agar mahkum unga sud tomonidan tayinlangan ozodlikdan mahrum qilish jazosidan jazoni ijro etish muddati tugamasdan ozod qilinsa, hukmning qo'shimcha jazo chorasiga oid qismini ijro etish javobgarlikka tortish muddati institutining asoslariga zid va maqsadga nomuvofiq bo'ladi, [11] deb hisoblaydi.

Yuqorida keltirilgan fikrlar jinoyat qonuni bilan asoslantirilgan bo'lib, shaxs sud tomonidan tayinlangan jazoni ijro etish muddati tugamasdan jazodan ozod qilinsa, shaxs hukmning qo'shimcha jazo chorasiga oid qismidan ham ozod qilingan hisoblanadi.

Jinoyat sodir etilgan paytdan boshlab ancha vaqt o'tganligi jazoning jazolash-tarbiyalash va ogohlantirish ahamiyatini sezilarli darajada susaytiradi, ba'zan esa uni qo'llash maqsadga muvofiq emasligini ko'rsatadi. Shaxsning mazkur vaqt davomida yangi jinoyat sodir etmasligi uning xavflilik darajasi kamligidan dalolat beradi. Rossiya qonunchiligiga muddatlar birinchi marta 1775-yil 17-martdagi podsho manifesti bilan kiritilgan. Manifestning 44-moddasiga muvofiq, sodir etilgandan keyin o'n yil o'tgan va shuncha vaqtdan keyin oshkor etilmagan yoki ular bo'yicha ish yuritilmagan har qanday turdagi jinoyat ishlari tugatilgan. Jinoyat-huquqiy muddatning yuridik tabiati to'g'risida adabiyotlarda turli fikrlar bildirilgan. Bir qator mualliflar qonunda belgilangan javobgarlikka tortish muddati o'tganidan keyin jinoiy javobgarlikdan ozod qilish asoslariga, xususan, sodir etilgan qilmishning ijtimoiy xavfliligi yo'qolganligi, jazo qo'llashning maqsadsizligi va maqsadga muvofiq emasligi, ko'p yillar oldin sodir etilgan jinoyatlar to'g'risidagi ishlarni yuritishning qiyinligi, jazolashdan ko'zlangan maqsadga erishib bo'lmazligini kiritadilar. [12]

Bizning fikrimizcha, anglo-sakson huquq tizimi, eng avvalo, Buyuk Britaniya huquqi alohida e'tiborga loyiq bo'lib, u XX asr davomida muddatni tartibga solish sohasida bir qancha islohotlarni boshdan kechirdi (Da'vo muddatini o'tkazish to'g'risidagi 1939 yilgi Qonun, Qonunchilikni isloh qilish to'g'risidagi 1954-yilgi Qonun, Da'vo muddatini o'tkazish to'g'risidagi Qonunlar).

1963, 1975 va 1980-yy.), shu munosabat bilan ushbu masalani ingliz qonunchiligi tomonidan tartibga solishning rivojlanishida ba'zi shakllangan tendensiyalar haqida gapirish mumkin. Bundan tashqari, 1998-yilda Inson huquqlari to'g'risidagi qonun qabul qilinishi bilan Angliya huquqida Inson huquqlari bo'yicha Yevropa konvensiyasi normalari va ularning Inson huquqlari bo'yicha Yevropa sudi tomonidan berilgan talqini, shu jumladan Konvensiyaning an'anaviy ravishda da'vo muddatini qo'llash masalalarini ham qamrab oluvchi 6-moddasi normalari alohida rol o'ynay boshladi. Bu borada Angliyada ishlab chiqilgan yondashuvlar mamlakatimiz tadqiqotchilari uchun yanada qimmatli ahamiyat kasb etadi. Anglo-sakson huquqiy tizimida qo'llanilgan va qo'llanilayotgan muddatlar modellarining huquqiy tabiati va ishlash xususiyatlarini o'rganish orqali, o'z navbatida, milliy doktrina va amaliyot oldida turgan vazifalarning yechimlarini topish uchun asos yaratadi. Shuningdek, biz Buyuk Britaniya va AQShda muddatni tartibga solishning barcha jihatlarini har tomonlama tahlil qilishga harakat qilmaymiz, balki faqat tegishli institutning maqsadini konseptual tushunish bo'yicha ma'lum xulosalar chiqarishga imkon beradigan xususiyatlar va yondashuvlarni ochib beramiz.

Angliyada axloq tuzatish choralari (corrections) va jamiyatga reintegratsiya (reintegration into society) kabi jinoyatchilikni nazorat qilish va reabilitatsiya qilishning boshqa mexanizmlari qo'llaniladi, bu esa shaxsni shunchaki ozod qilish emas, balki takroriy jinoyatlarni kamaytirishga yordam beradi. Angliyada jazoni o'tash muddati tugaganligi munosabati bilan jazodan ozod qilishning to'g'ridan-to'g'ri o'xshashi yo'q, chunki ingliz huquqida O'zbekiston qonunchiligidagi hukmni ijro etish muddatlari instituti mavjud emas. Buning o'rniga, jazo (jazo) boshqa qonunlar va tartib-qoidalar asosida bekor qilinishi yoki o'zgartirilishi mumkin.

Hukmni ijro etish muddatlarining yo'qligi Rossiya qonunchiligidan farqli o'laroq, Angliyada hukm ijro etilmagan deb hisoblanadigan va shaxs jazodan ozod qilinadigan qat'iy muddatlar mavjud emas. "Jazodan ozod qilish" tushunchasi: bu davlatning jazoni real qo'llashdan yoki uni to'liq o'tashdan voz kechishidir, ammo bu da'vo muddatlaridan boshqa asoslarga ko'ra sodir bo'lishi mumkin. Shartli ozod qilish (Parole) — bu eng keng tarqalgan protsedura bo'lib, mahkumga to'liq jazo muddati tugagunga qadar ozodlikka chiqish imkonini beradi. Jazoni o'tashdan muddatidan ilgari shartli ozod qilish to'g'risidagi qaror xavfni baholash va shartlarga rioya qilish asosida qabul qilinadi. Jazoni o'zgartirish yoki bekor qilish asoslari: boshqa sabablarga ko'ra, masalan, mahkumning kasalligi tufayli jazodan ozod qilish mumkin (Release from punishment due to illness). Javobgarlikka tortish va jazoni ijro etish muddati bo'yicha ozod qilish o'rniga jazo muddatini qisqartirishning hukmni ijro etish muddati bilan bog'liq bo'lmagan boshqa vositalari ham qo'llanilishi mumkin.

Jinoyat sodir etgan shaxsga murojaat qilar ekan, muddatning o'tishi instituti normalari unga qonun bilan rag'batlantiriladigan xulq-atvori bilan jinoiy javobgarlikdan va jazodan ozod bo'lishga erishish imkoniyatini beradi. Ushbu qoida ilgari jinoiy yo'lga kirgan shaxslar tomonidan yangi jinoyat sodir etilishining oldini olishga qaratilganligi bilan muhim profilaktik ahamiyatga ega. Muddat o'tishining uzluksizligi jinoyat sodir etgan shaxsning xulq-atvoriga bog'liq qilib qo'yiladi. [13]

Qozog'iston JKga ko'ra jinoyat sodir etgan vaqtda o'n to'rt yoshga to'lgan, lekin o'n sakkiz yoshga to'lmagan shaxslar voyaga yetmaganlar deb topiladi va qisqartirilgan javobgarlikka tortish muddatlari nafaqat javobgarlikka tortish muddatlari tugashiga qadar o'n sakkiz yoshga to'lmagan shaxslarga nisbatan, balki voyaga yetmagan yoshida jinoyat sodir etgan, jinoiy javobgarlikka tortishning oxirgi muddatiga kelib esa voyaga yetgan shaxslarga nisbatan ham qo'llaniladi. [14]

Jumladan, Rossiya Federatsiyasi JK 94-moddasida voyaga yetmaganlarni jinoiy javobgarlikdan yoki jazoni o'tashdan ozod qilishda ushbu Kodeksning 78 va 83-moddalarida nazarda tutilgan muddatlar yarmiga qisqartirilishi belgilangan.

Qirg'iziston JK 111-moddasi javobgarlik va jazoga tortish muddati o'tganligi munosabati bilan jinoiy javobgarlikdan va jazoni o'tashdan ozod qilish deb nomlanib, unga ko'ra o'n to'rt yoshdan o'n sakkiz yoshgacha bo'lgan bolalarni jinoiy javobgarlikdan yoki jazoni o'tashdan ozod qilishda ushbu Kodeksning 58 va 92-moddalarida nazarda tutilgan muddatlar yarmiga qisqartiriladi. JK 58-moddasi jinoiy javobgarlikka tortish muddati o'tganligi munosabati bilan jinoiy javobgarlikdan ozod qilish deb nomlanib, unga ko'ra:

agar shaxs jinoyat sodir etgan kundan boshlab hukm qonuniy kuchga kirgan kungacha quyidagi muddatlar o'tgan bo'lsa, u jinoiy javobgarlikdan ozod qilinadi:

- 1) ikki yil — uncha og'ir bo'lmagan jinoyat sodir etilgan taqdirda;
- 2) uncha og'ir bo'lmagan jinoyat sodir etilgan taqdirda — uch yil;
- 3) yetti yil — og'ir jinoyat sodir etilgan taqdirda;

4) o'n yil — o'ta og'ir jinoyat sodir etilgan taqdirda, shuningdek jinoyat uyushgan guruh, jinoiy uyushma tarkibida sodir etilgan bo'lsa.

JK 92-moddasi esa jinoiy jazoga tortish muddati o'tganligi munosabati bilan jinoiy jazodan ozod qilish deb nomlanib, agar qonuniy kuchga kirgan ayblovi hukmi quyidagi muddatlarda ijro etilmagan bo'lsa, mahkum ham asosiy, ham qo'shimcha jazoni o'tashdan ozod qilinadi:

- 1) ikki yil — uncha og'ir bo'lmagan jinoyat uchun hukm qilinganda;
- 2) uch yil — uncha og'ir bo'lmagan jinoyat uchun hukm qilinganda;
- 3) besh yil — og'ir jinoyati uchun hukm qilinganda;
- 4) o'n yil — o'ta og'ir jinoyati uchun hukm qilinganda.

J.J.Orozov Qirg'iziston JKda voyaga yetmaganlarning jinoiy javobgarligi voyaga yetgan jinoyat sodir etgan shaxslarga nisbatan jinoiy jazo tayinlashdan farqli ayrim o'ziga xos xususiyatlarini ajratib ko'rsatadi, xususan:

- 1) jazo turlarini cheklanganligi;
- 2) jazo tayinlash tartibi;
- 3) o'ziga xos tarbiyaviy ta'sir choralarini qo'llash imkoniyati;
- 4) jinoiy javobgarlikdan ozod qilish shartlari;
- 5) jazodan ozod qilish shartlari;
- 6) jazodan muddatidan ilgari shartli ozod qilish;
- 7) muddat o'tib ketganligi sababli javobgarlik va jazodan ozod qilish muddatlari;
- 8) sudlanganlik holatining tugallanish muddatlari. [15]

Armaniston Respublikasi JK 95-moddasi jazoga tortish muddatining o'tib ketganligi munosabati bilan jinoiy javobgarlikdan yoki jazodan ozod qilish deb nomlanib, unga ko'ra, o'n sakkiz yoshga to'lmasdan jinoyat sodir etgan shaxs jinoiy javobgarlikdan yoki jazodan muddat o'tishi munosabati bilan ozod qilinganida JKning 75 va 81-moddalarida nazarda tutilgan muddatlar tegishincha yarmiga qisqartiriladi.

Ozarbayjon JKning 91-moddasida voyaga yetmaganlarni jinoiy javobgarlikdan yoki jazoni o'tashdan ozod qilishda Kodeksning 75 va 80-moddalarida nazarda tutilgan muddatlar yarmiga kamaytiriladi, deb ko'rsatilgan.

Mazkur qoida Gruziya JK 99-moddasida ham nazarda tutilgan.

Bizning fikrimizcha, mazkur davlatlarda voyaga yetmaganlarga nisbatan jazodan ozod qilishning ko'rsatilgan turini qo'llashning o'ziga xos xususiyati faqat muddatning qisqartirilishi bilan bog'liq, kattalarni jazodan ozod qilishning xuddi shunday turi bilan huquqiy tabiati esa bir xil.

O'zbekiston Respublikasi yuqoridagi davlatlardan farqli jihati va JKdagi voyaga yetmaganlarning huquqlarini keng qamrovli ta'minlanishiga to'siq bo'ladigan muammolardan biri javobgarlikka tortish va jazoni ijro etish muddati o'tib ketganligi munosabati bilan javobgarlikdan va jazodan ozod qilishda qonunda nazarda tutilgan muddatlarning faqatgina yagona shakli berilganligidir. Ya'ni, bu muddatlar universal bo'lib, u voyaga yetgan hamda voyaga yetmasdan jinoyat sodir etgan shaxslarga taalluqli. Lekin, voyaga yetmaganlarga nisbatan jinoiy javobgarlik va jazodan ozod qilishning ayrim shakllari differentsatsiya qilingan. O'zbekiston Respublikasi JK 64-moddasi javobgarlikka tortish muddatining o'tib ketganligi munosabati bilan jinoyat uchun javobgarlikdan ozod qilish deb nomlanib, unga ko'ra:

Agar jinoyat sodir etilgan kundan boshlab quyidagi muddatlar:

- a) ijtimoiy xavfi katta bo'lmagan jinoyat sodir etilgan kundan boshlab — ikki yil;
- b) uncha og'ir bo'lmagan jinoyat sodir etilgan kundan boshlab — to'rt yil;
- v) og'ir jinoyat sodir etilgan kundan boshlab — sakkiz yil;
- g) o'ta og'ir jinoyat sodir etilgan kundan boshlab — o'n to'rt yil o'tgan bo'lsa, shaxs javobgarlikdan ozod qilinadi, deyilgan. Mazkur muddatlar JK ga 2018-yil 20-iyuldagi "O'zbekiston Respublikasining Jinoyat, Jinoyat protsessual va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi

kodekslariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqida"gi O'RQ-485-son Qonuni bilan kiritilgan. [16]

JK 69-moddasi ma'lum muddatlarning tugaganligini jazodan ozod qilish uchun asos sifatida ko'rsatadi. Ular tayinlangan jazoning chorasiga qarab farqlanadi. Ushbu asos jazoni ijro etish muddati deb nomlanadi va faqat sudlangan shaxsga nisbatan qo'llanadi. Ushbu muddatning mohiyati, avval qayd etilganidek, ma'lum vaqtdan boshlab muayyan muddat tugashidan iborat. Agar javobgarlikdan ozod qilish institutini qo'llash uchun bunday payt jinoyatni sodir etish payti bo'lsa, jazodan ozod qilish uchun ushbu muddatni hisoblash boshlanadigan ayblov hukmining qonuniy kuchga kirish vaqtini aniqlash lozim bo'ladi. Masalan, hukm uning ustidan apellatsiya shikoyati berish va protest bildirish muddati o'tishi bilan qonuniy kuchga kiradi. Apellatsiya shikoyati berilgan yoki protest bildirilgan taqdirda hukm, agar u bekor qilinmagan bo'lsa, ishni yuqori sud ko'rib chiqqan kuni qonuniy kuchga kiradi (JPK 528-moddasi).

JK 69-moddasi jazoni ijro etish muddati o'tib ketganligi munosabati bilan jazodan ozod qilish deb nomlanib, unga ko'ra:

Agar hukm qonuniy kuchga kirgan kundan boshlab:

a) uch yildan ortiq bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum qilingan yoki ozodlikdan mahrum qilish bilan bog'liq bo'lmagan jazoga hukm qilinganda — uch yil;

b) besh yildan ortiq bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum etishga hukm qilinganda — besh yil;

v) o'n yildan ortiq bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum etishga hukm qilinganda — o'n yil;

g) o'n yildan ortiq muddatga ozodlikdan mahrum etishga hukm qilinganda — o'n besh yil ichida ijro etilmagan bo'lsa, mahkum asosiy va qo'shimcha jazolardan ozod qilinadi. Mazkur qoida voyaga yetmaganlarga ham bir xil asosda qo'llaniladi. Ushbu ko'rsatilgan muddatlar, ko'rinib turganidek, jinoyatning toifasi (uning ijtimoiy xavfining darajasi)ga emas, balki sud tomonidan tayinlangan jazoning chorasiga bog'liq bo'ladi. Ijro etish muddati uzluksiz ravishda, sud hukmining qonuniy kuchga kirganidan boshlab to JK 69-moddasi 1-qismida ko'rsatilgan muddatlar tugaguncha hisoblanadi. Bunda ijro etish muddatiga sud hukmi sudlangan shaxsning harakatlariga bog'liq bo'lmagan (sudlangan shaxsning og'ir kasalligi, sud xodimlari yoki jazoni ijro etish vakolati yuklatilgan organlar xodimlarining o'z xizmat vazifalariga vijdonan yondashmaganligi) va jazoni o'tashdan bo'yin tovlash yoki yangi jinoyatni sodir etishda ifodalanmagan bir qator sabablar tufayli bajarilmagan vaqt kiritiladi. [17] Amaldagi Kodeksda javobgarlikka tortish yoki jazoni ijro etish masalasida muddatlar belgilanib, voyaga yetmaganlarga nisbatan bunday muddatlarning qo'llanilishi differentsatsiya qilinmagan. Jumladan, voyaga yetmaganlarni jinoiy javobgarlikka tortish va ularga jazo belgilash masalalari o'z xususiyatlarga ega bo'lganligi uchun qonunda bunga alohida yondashuv shakllangan bo'lsada, javobgarlikka tortish yoki jazoni ijro muddatining o'tib ketganligi munosabati bilan jinoiy javobgarlikdan ozod qilish masalasida umumiy qoidalar ishlatilgan. Shu munosabat bilan, insonparvarlik tamoyiliga asoslanib, voyaga yetmaganlarga nisbatan Jinoyat qonunida qo'llanilgan imtiyoz va qulayliklarning mantiqiy davomi sifatida javobgarlikka tortish yoki jazoni ijro muddatining o'tib ketganligi munosabati bilan jinoiy javobgarlik va jazodan ozod qilish muddatlarini yarmiga qisqartirish taklif etilmoqda. Ushbu qoida voyaga yetmaganlarning konstitutsiyaviy huquqlarini ta'minlash hamda amaldagi Kodeksdagi bo'shliqlarni to'ldirish

maqsadida kiritilib, bu toifadagi voyaga yetmaganlarni tuzalish yo'liga o'tishlariga, qonunlarga itoat qilishlariga va, eng asosiysi, ularni tezroq sog'lom hayotga qaytishlariga zamin yaratadi. Shu kabi qoidalar Rossiya (94-modda), Armaniston (95-modda), Gruziya (99-modda), Moldova (60-modda), Qozog'iston (98-modda), Qirg'iziston (113-modda), Ozarbayjon (91-modda), Tojikiston (93-modda) jinoyat kodekslarida mavjud. Ta'kidlash joizki, Turkmaniston Jinoyat kodeksida (92-modda) ushbu qoida o'n sakkiz yoshga to'lmagan shaxslarga qo'llanilayotganida, javobgarlikdan yoki jazodan ozod qilish muddatlari uch baravarga qisqartilishi belgilangan. Mazkur moddada o'n sakkiz yoshga to'lmasdan jinoyat sodir etgan shaxsni javobgarlikka tortish muddatlari o'tganligi munosabati bilan jinoiy javobgarlikdan yoki jazodan ozod qilish Kodeksning 73 va 78-moddalarida nazarda tutilganidan uch baravar kam muddatlar qo'llanilgan holda amalga oshiriladi, deyilgan. [18] Xorijiy jinoyat qonunchiligidagi jinoiy javobgarlikka tortish muddatini uzaytirish institutining amaldagi qoidalari tahliliga to'xtalib o'tish o'rinli. Qonun hujjatlarida nazarda tutilgan muddatlarning eng kamini tahlil qilishdan boshlaymiz. Xorijiy jinoyat qonunchiligida 1 yildan (San-Marino Respublikasi JK, Avstriya) 5 yilgacha (Shveysariya JK) bo'lgan muddat nazarda tutilgan. Jinoiy javobgarlikka tortish muddatining eng ko'p miqdori esa xorijiy mamlakatlar kodekslarida 20 yil (Turkiya, Belgiya, Shveysariya, Fransiya, Ispaniya), 25 yil (Norvegiya, Shvetsiya) va 30 yil (Koreya, Germaniya) etib belgilangan.

Xalqaro ilg'or tajribani o'rganish asosida JKga yangi 90¹-moddani kiritish taklif etiladi:

“90¹-modda. Javobgarlikka tortish va jazoni ijro etish muddati o'tib ketganligi munosabati bilan javobgarlikdan va jazodan ozod qilish

Jinoyat kodeksi 64 va 69-moddasida nazarda tutilgan muddatlar voyaga yetmaganlarning rivojlanganlik darajasi, ularning jinoyat sodir etish paytidagi jismoniy-ruhiy holatini inobatga olib, javobgarlikdan va jazodan ozod qilishda teng yarmiga qisqartiriladi.

Javobgarlikka tortish va jazoni ijro etish muddati o'tib ketganligi munosabati bilan javobgarlikdan va jazodan ozod qilish har qanday jinoyat sodir etgan voyaga yetmagan shaxslarga nisbatan qo'llanilishi mumkin.

Mazkur moddani qo'llash vaqtida shaxs voyaga yetmagan bo'lishi kerak”.

JK 64, 69-moddalarida nazarda tutilgan muddatlar voyaga yetmagan davrda jinoyat sodir etgan shaxslarga nisbatan teng yarmiga qisqartirilishiga oid taklifimizni so'rovnomada ishtirok etganlarning 79,2% qismi qo'llab-quvvatlagan. Muddatlarning o'tganligi munosabati bilan javobgarlikdan ozod qilish uchun qonun chiqaruvchi tomonidan ayrim shartlar belgilangan. JK 64, 69-moddalarga ko'ra muddatlar 150-157-moddalarida, 158-moddasining birinchi qismida, 159-moddasining uchinchi va to'rtinchi qismlarida, 160, 161 va 244²-moddalarida nazarda tutilgan jinoyatlarni sodir etgan shaxslarga nisbatan qo'llanilmaydi.

Aksariyat mualliflar muddatning o'tishi institutining mohiyatini shaxsning jinoyat sodir etgan kundan boshlab qonunda belgilangan vaqt o'tganidan keyin uning ijtimoiy xavflilik xususiyatini yo'qotganligi asosida jinoiy javobgarlik va jazodan ozod qilishda ko'radilar. [19] Fikrimizcha, jinoyat sodir etgan shaxsning ijtimoiy xavflilik xususiyatining yo'qolishi jinoyatning sodir etilganlik muddati bo'yicha jinoiy javobgarlikdan ozod qilishning yagona asosi sifatida ilgari surilishi unchalik to'g'ri emas. Xo'sh, tinchlik va insoniyat xavfsizligiga qarshi jinoyatlar sodir etgan shaxslarga nisbatan muddatlar qo'llanilmasligini qanday izohlash mumkin? Ushbu normani kiritishda qonun chiqaruvchi shaxsning ijtimoiy xavfliligini

yo'qotganligi bu yerda hisobga olinmasligini ko'rsatdi. Bu holda jinoiy javobgarlikdan ozod qilish mumkin emasligiga sodir etilgan jinoyatning og'irligi asos bo'ladi. Shu nuqtai nazardan, jinoyat huquqida muddatning o'tishi institutining mohiyati yana shundan iboratki, u shaxsning jinoyat sodir etganidan keyingi ijobiy xulq-atvorini rag'batlantirishga mo'ljallangan bo'lib, bu uning keyingi jinoiy faoliyatdan voz kechganligidan dalolat beradi, degan xulosaga kelish mumkin.

Yu.M. Tkachevskiyning ko'rsatishicha, jazoni ijro etish muddati o'tib ketganligi munosabati bilan jazodan ozod qilishda qo'llaniladigan eng ko'p muddat 15 yilga teng bo'lishi kerak. [20] *Y.M. Tkachevskiyning* nuqtai nazariga qo'shilgan holda, shuni ta'kidlash kerakki, jazoni ijro etish muddatining o'tib ketishning maksimal muddati ayrim davlatlarda 20 yildan ham oshirib yuborilgan. [21]

Jinoyat huquqining asosiy prinsiplarini tushunish va ularning jinoyat-huquqiy muddatini belgilash asoslari bilan bog'liqligi va aloqadorligidagi huquqiy qonuniyatlarni aniqlash natijasida jinoyat huquqida quyidagi asosiy mezonlarni o'z ichiga olgan muddat tushunchasining jihatlarini sanab o'tish o'rinli:

jazoning maqsadiga erishib bo'lmaydigan muayyan vaqt o'tgandan keyin jinoyat va jazo o'rtasida uzilish yoki bog'liqlikning yo'qolishi;

shaxsni jinoiy javobgarlikka tortish muddatining o'tishi paytiga kelib ijtimoiy xavflilik xususiyatini yo'qotganda;

jinoiy ta'qibni tejash — davlat (huquqni muhofaza qilish) manfaati sifatida, maqsadga muvofiq emasligi to'g'risidagi protsessual dalillar;

dalillarning eskirganligi yoki maqbul emasligi.

Muddatning otib ketishi deganda har bir turdagi huquqqa xilof qilmish uchun muayyan davr tushunilib, uning tugashi bilan ilgari sodir etilgan har qanday huquqqa xilof qilmish uchun huquqiy oqibatlarga yo'l qo'yilmaydi. Bundan kelib chiqadiki, jinoyat sodir etishda aybdor deb topilgan shaxs qonun bo'yicha javobgarlikdan ozod qilinadi yoki unga nisbatan jazo choralari qo'llab bo'lmaydi. Jinoiy javobgarlikka tortishning qonunda belgilangan muddatlarini belgilash jazoni tartibga solish va tayinlashga aniqlik kiritishga yordam beradi. Avvalo, shuni tushunish kerakki, muddatlar shunchaki muhim, chunki vaqt o'tishi bilan hamma narsa o'zgaradi. Qachonlardir yoshligida qonunga xilof, ba'zan o'ylamay ish qilgan odam ham o'zgaradi. Agar u qandaydir sabablarga ko'ra qonunni buzgan xatti-harakati uchun o'z vaqtida javobgarlikka tortilmagan va jazolanmagan bo'lsa, ba'zida uni ko'p yillar o'tib, voyaga yetgan va, ehtimol, munosib fuqaroga aylanganidan so'ng javobgarlikka tortish samarasiz bo'ladi. Javobgarlik va jazoga tortish muddati yillar miqdorida ifodalangan belgilangan muddat bilan ifodalanadi. Bu — jinoiy qilmish sodir etgan shaxsni, jinoiy qilmish sifatida kvalifikatsiya qilinadigan g'ayriqonuniy harakatlarni sodir etishda gumon qilinayotgan yoki ayblanayotgan shaxsni qonunga muvofiq javobgarlikka tortish mumkin bo'lgan muddatdir.

Bunda sodir etilgan jinoyat uchun jazo jinoyat sodir etilgan vaqtda hali o'n sakkiz yoshga to'lmagan shaxslarga nisbatan ularning fiziologik va psixologik rivojlanishini hisobga olgan holda tayinlanadi. Jazo muddatlari kamroq bo'lib, shunga o'xshash jinoyatni balog'at yoshida sodir etgan shaxslarga nisbatan yengilroq jazo choralari tanlanadi. Voyaga yetmaganlar uchun javobgarlikka tortish muddatlari kattalarga nisbatan ikki baravar qisqartirilishi insoniylik, ham mantiq nuqtai nazaridan ancha tushunarli va izohlidir.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, shaxs javobgarlikka tortish muddatining o'tib ketganligi munosabati bilan jinoiy javobgarlikdan ozod qilinishi uchun bir qancha shartlar (asoslar) mavjud bo'lishi lozim. Birinchidan, muayyan shaxsning harakatlari yoki harakatsizligida O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksida mustahkamlangan muayyan jinoyat tarkibi mavjudligini aniqlash zarur. Ikkinchidan, jinoiy javobgarlikdan ozod qilish mezonlarini belgilovchi huquq normasini qo'llash imkoniyati uchun obyektiv va subyektiv asoslar bo'lishi kerak. Shunga ko'ra, asoslarni obyektiv jihatdan ko'rib chiqishda shaxsning normada belgilangan talablarga rioya qilishi nazarda tutiladi, bu esa o'z navbatida shaxsga nisbatan jinoiy javobgarlikdan ozod qilish mexanizmini qo'llash imkonini beradi. Subyektiv asosga kelsak, u shaxsning ijtimoiy xavflilik darajasi baholanishi kerakligida ifodalanadi. Masalan, jinoyat sodir etgan shaxsning xavflilik darajasi pasayadi yoki umuman yo'qoladi, deb taxmin qilinadi, bu esa bunday shaxsga nisbatan jinoiy javobgarlikdan ozod qilishni belgilovchi normalarni qo'llash imkoniyatini keltirib chiqaradi. Shaxsni tavsiflovchi muayyan holatlar uning ijtimoiy xavfliligi pasayganligini ko'rsatishi mumkin. Bu birinchi marta jinoyat sodir etish, og'ir turmush sharoitida jinoyat sodir etish (majburiy jinoyat), ijobiy qonunga itoatkor xulq-atvorni namoyish etish, o'z qilmishidan faol pushaymon bo'lish va jabrlanuvchi tomon bilan yarashish uchun maksimal sa'y-harakatlarni amalga oshirish bo'lishi mumkin. Asoslarni aniqlash vakolatli organlar va sudning majburiyati hisoblanadi. Shunday qilib, obyektiv va subyektiv asoslarni aniqlash mumkin bo'lmaganda, shaxsni jinoiy javobgarlikka tortish mumkin emas, chunki uning harakatlari yoki harakatsizligida jinoyat tarkibi mavjud emas.

Xulosa qiladigan bo'lsak, voyaga yetmaganlarning rivojlanganlik darajasi, ularning jinoyat sodir etish paytidagi jismoniy-ruhiy holatini inobatga olib, shuningdek voyaga yetmasdan jinoyat sodir etgan shaxslarga nisbatan jinoyat qonuni normalarini liberallashtirish maqsadida jazoni ijro etish muddati o'tib ketganligi munosabati bilan jazodan ozod qilishda qonunda nazarda tutilgan muddatlarning voyaga yetmagan shaxslarga nisbatan teng yarmiga qisqartirilishi maqsadga muvofiq. Masalan, og'ir jinoyat sodir etganidan keyin jinoiy javobgarlikdan ozod qilish uchun muddat sakkiz yilni tashkil etadi (Jinoyat kodeksining 64-moddasi). Og'ir jinoyatni sodir etgan voyaga yetmaganlarni ozod qilishda mazkur muddat to'rt yil bo'ladi. Shu bilan birga, ta'kidlash joizki, javobgarlikka tortish muddati jinoyat sodir etilgan kundan boshlab sud hukmi qonuniy kuchga kirgunga qadar hisoblanadi. Voyaga yetmaganlarga nisbatan muddatlarning qisqartirilishi davlatning voyaga yetmaganlarga nisbatan insonparvar munosabatda bo'lishining kafolati hisoblanadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Данелян С.В. Освобождение от отбывания наказания в уголовном законодательстве Российской Федерации (теоретические, законодательные и правоприменительные аспекты). авт. дисс... кан.юр. наук. - Махачкала, 2006. - С.3
2. Аскеров Э. Институт освобождения от уголовного наказания в уголовном законодательстве зарубежных стран. //Ж.Уголовное право. №4, 2005. - С.9.
3. Донодов В. Н. Сравнительное уголовное право. Общая часть : монография / под общ. и науч. ред. С. П. Щербы. М., 2010. С. 392.
4. Приходько И. В. Сроки давности в российском и зарубежном уголовном законодательстве // Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия «Право». 2009. № 2 (6). С. 20
5. Altiyev, R.S. Jinoiy javobgarlikdan va jazodan ozod qilish. O'quv qollanma / Altiyev Razzoq Saidovich - T.: TDYU nashriyoti, 2025. - 88 b.

6. Бердиев Ш. Жиноят қонунларининг либераллаштирилиши жараенида жиноий жавобгарликдан озод қилишни такомиллаштириш муаммолари: юрид. фан. док. ... дис. Т., 2011
7. Муродов Бахтиер Баходирович Основания прекращения уголовного дела в связи с истечением срока давности привлечения к ответственности (опыт Узбекистана) // Вестник экономической безопасности. 2016. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovaniya-prekrascheniya-ugolovnogo-dela-v-svyazi-s-istecheniem-sroka-davnosti-privlecheniya-k-otvetstvennosti-opyt-uzbekistana> (дата обращения: 10.09.2025).
8. Мухидинов Ф.М. Жиноят-процессуал шакл: назарий ва методологик муаммолар: юрид. фан. док. ... дис. Тошкент, 2005. Б. 97
9. Усмоналиев М. Жиноят ҳукуки. Умумий қисм. Олий ўқув юртлари учун дарслик. - Т.: Янги аср авлоди, 2010. - 555 б.
10. Александров Ю.И., Александрова Н.Л. Субъективный опыт и культура. Структура и динамика // Психология. Журн. Высшей школы экономики. 2010. Т. 4. № 1;
11. Niyazova Sh. G. Muddatlarning o'tganligi munosabati bilan jinoiy javobgarlik va jazodan ozod qilish muammolari: Diss...yur. fan. nomzodi. –Toshkent: 2010.- 117-b.
12. Зорина Елена Андреевна, Медведева Анна Александровна Институт освобождения от уголовной ответственности в странах содружества независимых государств // Общество: политика, экономика, право. 2021. №12 (101). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/institut-osvobozhdeniya-ot-ugolovnoy-otvetstvennosti-v-stranah-sodruzhestva-nezavisimyh-gosudarstv> (дата обращения: 10.09.2025).
13. Морозов Александр Юрьевич Освобождение от наказания в связи с истечением сроков давности обвинительного приговора // Общество и право. 2009. №1 (23). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osvobozhdenie-ot-nakazaniya-v-svyazi-s-istecheniem-srokov-davnosti-obvinitelnogo-prigovora> (дата обращения: 11.09.2025).
14. Уголовный Кодекс Республики Казахстан 3 июля 2014 года № 226-V Содержание Подробнее: https://kodeksy-kz.com/ka/ugolovnyj_kodeks.htm
15. Ж.Ж. Орозов. Уголовно-правовое регулирование ответственности несовершеннолетних по законодательству кыргызской республики // Вопросы современной юриспруденции. 2017. №1 (63).
16. Тошпулатов А. (2023). Уголовно-правовые принципы: теория и практика. Каталог авторефератов, 1(1), 1–69. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/autoabstract/article/view/45418>
17. Rustambayev M.X. O'zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi kursi. Tom 2. Jazo haqida ta'limot. Darslik. 2-nashr, to'ldirilgan va qayta ishlangan. – Т.: O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti, 2018. – 335 bet.
18. Уголовный кодекс Туркменистана от 12 июня 1997 года № 222-I (с изменениями и дополнениями по состоянию на 12.04.2025 г.)
19. Ниёзова Ш.Г. Муддатларнинг ўтганлиги муносабати билан жиноий жавобгарлик ва жазодан озод қилиш муаммолари: юрид. фан. номз. ... дис. автореф. Т., 2010. Б. 3
20. Уголовное право России. Общая часть / Под ред. Н.Ф. Кузнецовой, И.М. Тяжковой. М., 2005. С. 597.
21. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики (Утвержден Законом Азербайджанской Республики от 30 декабря 1999 г. No 787-IQ) (Вступил в силу с 1 сентября 2000 года согласно Закону Азербайджанской Республики от 26 мая 2000 г. No 886-IQ)

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/2 (6) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).